

ПРО БАГАТОМОВНІСТЬ УКРАЇНЦІВ ТА МІГРАЦІЮ ДО ПОЛЬЩІ У ХХІ СТОЛІТТІ*

Представлена до рецензії монографія Павла Левчука «Trójjęzyczność ukraińsko-rosyjsko-polska Ukraińców niepolskiego pochodzenia» описує поки

* Levchuk P. Trójjęzyczność ukraińsko-rosyjsko-polska Ukraińców niepolskiego pochodzenia. Kraków: Księgarnia Akademicka, 2020. 299 s.

що не відомі дослідникам явища тримовності українців, які живуть як у Польщі, так і в Україні. У дослідженні, яке проведено в 2015–2017 роках в Україні та у Польщі, взяли участь 1160 осіб, які не мають польського походження своїх предків і для яких польська мова є іноземною.

У першому розділі монографії представлено актуальну мовну ситуацію в Україні, яку названо «пострадянською», оскільки, незважаючи на те, що в 1991–2015 роках офіційною мовою була українська, ніщо не заважало вільному функціонуванню російської мови в усіх сферах комунікації, а в окремих регіонах навіть її домінуванню. Друга частина розділу присвячена ситуації польської мови в Україні та щораз більшій міграції українців до західноєвропейських країн, серед яких Польща посідає провідне місце. Наприкінці першого розділу висвітлено особливості міграції українців до Польщі, зокрема її кількість, найбільш поширені професії українців та проблеми адаптації такої великої міграційної групи.

Метою другого розділу є ознайомлення читача з дослідженнями мовної ситуації кожної з трьох описаних мов. Представлено питання дослідження російсько-іноземних контактів, а також польсько-іноземних контактів. Вивчення контактів українською мовою поділено на дві групи: українсько-російські та українсько-польські контакти.

У третьому розділі особливу увагу зосереджено на теоретичних питаннях явища тримовності, які ніколи раніше не були описані в польських лінгвістичних працях. Крім того, проаналізовано такі поняття, як «перша мова», «рідна мова», «друга мова», «третя мова».

У четвертому розділі виділено чотири групи респондентів: перші дві групи – люди без польського походження, які проживають як у Польщі, так і в Україні, а дві інші групи містять респондентів, яких автор вважає «людьми на пограниччі польського походження». Подібний розподіл автор монографії пояснює наявним декларуванням респондентів про польське походження своїх прабабусь і прадідів, які найчастіше не брали участі у вихованні маленької дитини, не кажучи вже про підлітків.

У п'ятому розділі монографії представлено результати дослідження щодо загальної характеристики репрезентованих груп респондентів, «першої мови» респондентів, їхньої культурної ідентичності, мотивації до вивчення польської мови, рівня знань кожної з вивчених мов, поділу мовних навичок та частоти використання респондентами цих мов. Павло Левчук також аналізує емоційне ставлення суб'єктів опитування до кожної з трьох мов.

У шостому розділі монографічного дослідження описано сфери використання української, російської та польської мови. Представлено ситуації, де зазначено осіб, з якими респонденти спілкуються вибірково одною з зазначених мов, частоту вибору та використання однієї з трьох мов у засобах масової інформації, а також частоту використання однієї з мов в особистій сфері респондентів.

У сьомому розділі аналізуються приклади тримовних осіб, які пропонують особистий поділ на моделі «ставання» тримовними. Основою

для подібних досліджень були глибинні інтерв'ю, проведені з індивідуальними інформаторами, та спостереження автора за учасниками.

Восьмий розділ монографії є підсумком пропонованого дослідження. У ньому проаналізовано функціонування тримовності з використанням польської мови. Монографія Павла Левчука «*Trójjęzyczność ukraińsko-rosyjsko-polska Ukraińców niepolskiego pochodzenia*» уперше привертає увагу до цінності польської мови для людей не польського походження, для яких польська мова стає інструментом самореалізації.

Монографія є першою працею про явище тримовності як для українського, так і для польського мовознавства. Польське мовознавство здійснює чіткий опис досліджень польсько-іноземного білінгвізму. Варто звернути увагу, що серед праць *Dwujęzyczność, walencja kulturowa i tożsamość (e)migracji polskiej w świecie* (2010), *Dwujęzyczność polsko-obca w Polsce i poza jej granicami. Rozwój i perspektywy badań* (2014) та *Rozpowszechnianie, zachowywanie i nauczanie języka polskiego w świecie w latach 1918–2018. Część III: Badania zbiorowości polonijnych, ich języka i kultury, bilingwizmu polsko-obcego oraz nauczania polszczyzny w świecie w latach 1970–2018* (2020), які описує Владислав Мьодунка, немає робіт з вивчення тримовності, а українсько-польський білінгвізм скромно представлений роботою Катажини Джержавін над білінгвізмом учнів у Перемишлі.

Українці є найбільшою групою іноземців у світі, які вивчають польську мову, емігрують до Польщі та стають частиною польського суспільства. Автор звернув увагу на дуже актуальну тему, важливу як для Польщі, так і для України.

Щодо питання усталеної термінології, то застосовано досі не апробовані дефініції «тримовність» та «функціонально друга мова», що не завжди є тотожною з послідовністю засвоєння мов індивідом.

Анкетні дослідження вперше засвідчили ситуацію польської мови в Україні серед осіб, для яких вона є іноземною. Натомість у Польщі вперше представлено ситуацію української мови серед мігрантів з України.

Анкетні дослідження доповнюють мовні біографії та створені автором моделі багатомовності. Викликає повагу та подив часовий вимір досліджень, які проводить Павло Левчук. Наприклад, у деяких мовних біографіях можна прочитати слова респондентів, які були написані або сказані автору монографії навіть за 15 років перед публікацією наукового видання, що є рідкісним та незвичним явищем у світовій лінгвістиці.

Монографія Павла Левчука є добрим, зрілим та багатоаспектним дослідженням досить складного соціолінгвістичного явища. Публікація відповідає двом найважливішим критеріям наукових праць – має новаторський характер, адже аналізує проблему, яку раніше не досліджували серед такої великої групи респондентів, і

безсумнівним є практичне застосування результатів дослідження, що будуть потужним стартом для наукових розвідок та аналізу багатомовності українців та інших груп іноземців, які проживають у Польщі. Українські дослідники, своєю чергою, можуть використати методологію для дослідження багатомовності в Україні. Уважаю, що монографія Павла Левчука «Trójjęzyczność ukraińsko-rosyjsko-polska Ukraińców niepolskiego pochodzenia» повинна бути перекладена англійською та українською мовами, щоб ширше коло

науковців мало змогу ознайомитись із результатами важливих досліджень.

Олена Пелехата,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри слов'янських мов, директор

Центру полоністики

Прикарпатського національного університе-

ту ім. Василя Стефаника,

гарант освітньої програми «Польська мова

і література», спеціальність 035.033 Філологія

(слов'янські мови і літератури

(переклад включно)), перша – польська;

<http://orcid.org/0000-0002-5142-2137>